

проходження військової служби за контрактом, професійно-психологічний відбір та психологічний супровід управлінської діяльності керівного складу (підрозділів); – професійно-психологічна підготовка персоналу ДПС України до відповідального та ефективного виконання повсякденних оперативно-службових завдань; – психологічна просвіта та консультативна допомога прикордонному персоналу з питань, не пов'язаних з професійною діяльністю [2, с.13].

Список використаних джерел

1. Синдром «професійного вигорання» та професійна кар'єра працівників освітніх організацій: тендерні аспекти: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. та слухачів ін-тів післядиплом. освіти / за наук. ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки, Т. В. Зайчикової. – К. : Міленіум, 2004. – 264 с
2. Хайрулін О.М Психологія професійного вигорання військовослужбовців:[монографія] / О. М. Хайрулін; за наук. ред. А.В. Фурмана. – Тернопіль: ТНЕУ, 2015. – 220 с

Новікова Ж.М.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ СУЧАСНОЮ МОЛОДДЮ В СИТУАЦІЯХ МОРАЛЬНОГО ВИБОРУ

ВСТУП. Сучасні умови життя, ускладнення процесу навчання, збільшення об'єму навчальної інформації висувають нові вимоги до учнів та студентів. Особливо актуальним стає проблема прийняття рішень, як одного з факторів ефективного навчання. Прийняття неефективних рішень, використання стратегій уникання, відкладання прийняття рішень, або не вчасне втілення їх в життя, не тільки знижує показники у навчанні, а також призводить до невпевненості, зниженню самооцінки, цілеспрямованості,

вмотивованості, погіршує відносини з одногрупниками і близькими людьми, конформності тощо.

Прийняття рішень невід'ємно пов'язано з тим, наскільки зрілою є особистість, чи здатна вона приймати відповідальність за свої рішення. Зріла особистість у складних ситуаціях надає перевагу стратегіям подолання, самостійним способам вирішення проблем. Конструктивні форми поведінки передбачають реалізацію прийнятих рішень з наступним контролем, оцінкою результатів, усвідомленням почуттів, вербалізацією прийнятих рішень у процесі спілкування з іншими людьми. Незріла особистість використовує механізми психологічного захисту, уникання, як крайній негативний варіант, адитивні форми поведінки: зловживання алкоголем, наркотиками, Інтернет залежність, Web lifestyle, шопінг, харчова залежність тощо.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні теоретичні концепції стосовно прийняття рішення характеризуються різноплановістю, що пояснюється складністю об'єкту дослідження. Психологічні підходи зосереджені, з одного боку, на дослідженні внутрішніх структур особистості: мисленнєвої діяльності індивіда, ролі потреб і мотивів, спрямованості, емоцій та вольової сфери у процесі прийняття рішень, з іншого боку, розглядають зовнішні умови, особливості діяльності, вплив інших людей на прийняття рішення особи.

Л. Папшева, О. Грищенко [4] акцентують увагу на вольовій складовій прийняття рішення, визначаючи процес прийняття рішення як етап вольового акту, який пов'язаний з вибором цілі і способу дій. Учені звертають увагу на підхід С. Плауса, на думку якого, прийняття рішення – це когнітивний процес вирішення людиною життєвої ситуації. Особливе значення, на думку вченого, мають соціальні стереотипи поведінки, механізми мислення, які сформовані у процесі взаємодії людини із суспільством.

Л.Євлапов [3] визначає прийняття рішення, як функцію, яка пов'язана з цілеспрямованою діяльністю і особистісним життям людини, результатом цієї функції є рішення. Учений зазначає, що наслідки вибраних рішень впливають на інтереси багатьох людей, помилки у прийнятті рішення можуть призводити до серйозних моральних порушень. Л. Євлапов звертає увагу на те, що у прийнятті рішення важливу роль відіграє індивідуальна здатність особистості до визначення шляхів вирішення проблеми, вміння знаходити оригінальні способи дій у складних ситуаціях, визначати і аналізувати проблему, виокремлювати цілі, формувати і оцінювати альтернативні варіанти рішення.

Л. Папшева, О. Гріщенко зазначають, що прийняття рішення, як психологічний процес, не можливо розглядати відокремлено від особистості, яка його приймає. Учені виділяють структури, які на їх думку є детермінантами особистості, і які є сукупністю умов, факторів, передумов, властивостей, що визначають засоби становлення і функціонування особистості. До таких детермінант науковці відносять потреби, мотиви, ціннісні орієнтації особистості.

Дослідження психологічних особливостей прийняття рішень студентами, яке було проведене групою вчених, довело зв'язок прийняття непродуктивних, або продуктивних рішень з індивідуальними психологічними особливостями студентів. Для студенти, у яких домінують такі стратегії як: уникання, прокрастинація, надконтроль, прийняття імпульсивних рішень, характерно низькій рівень інтернальності. Тобто ці студенти не бачать зв'язок між своїми діями і значущими для них подіями, визначаючи їх як випадкові, або приписуючи їх іншим людям. До індивідуальних відмінностей таких студентів, учені відносять, орієнтацію на соціальні норми та вимоги, старання їх виконання, турбота про свою репутацію і думку інших про них. Водночас, цим студентів притаманно нестабільність емоційної сфери: тривожність, роздратованість,

нетерплячість. Студенти, які приймають продуктивні рішення, характеризуються емоційною стабільністю, відкритістю, комунікабельністю, готовністю висловлювати свою думку та обговорювати позиції інших. Доведено, що такі студенти мають високий рівень інтернальності, вважаючи всі важливі події в їх житті результатом власних зусиль, вони готові до прийняття відповідальності та здатні до управління власним життям [2].

Важливе місце у структурі особистості займають ціннісні орієнтації, система цінностей. О. Богач зазначає, що кожна життєва ситуація містить моральну складову, але ситуація морального вибору має певні особливості, вона виникає за умов, коли особистості потрібно вибрати такий варіант вчинку, який призводить до духовного зростання або до духовної деградації особистості. Учена на основі аналізу наукових підходів виділяє психологічні ознаки, за якими ситуація морального вибору відрізняється від інших: своєрідне поєднання зовнішніх умов, обставин, що висувають особистості моральний виклик щодо її вчинкової поведінки; наявність конфлікту, основою якого є зіткнення різноспрямованих цінностей, одна з яких за своїм змістом є обов'язково моральною; необхідність вибору однієї з конфлікуючих цінностей; наявність механізму «боротьби мотивів», на якому будується ціннісний вибір суб'єкта; спроможність особистості бути суб'єктом ситуації. На основі виділених ознак, О. Богач визначає поняття «ситуація морального вибору» як сукупність зовнішніх умов, що складають для особистості основу можливості (неможливості) виступати суб'єктом вчинкової поведінки та проявити певну ціннісну позицію щодо розуміння обставин, усвідомлення ціннісного конфлікту, переживання і подолання «боротьби мотивів» та здійснення вчинку (моральної дії) [1, с. 13].

Л. Папшева, О. Грищенко досліджуючи особливості прийняття рішень студентами в умовах морального-ціннісного вибору встановили,

що студенти, які при прийнятті рішення робили вибір у бік цінностей життя (перевага віддавалась життю і долі значущих людей), морально значущих рішень, мали наступні особливості особистісних детермінант: морально-сімейні орієнтири характеризуються згуртованістю, інтелектуально-культурною орієнтацією, спрямованістю родини на загальнолюдські цінності; незріла потреба у незалежності; інтелектуальні орієнтири спрямовані на досягнення матеріального благополуччя, що негативно впливає на міжособистісні відносини, прояві почуттів і емоцій, підвищує мотив уникання неприємностей; матеріальне забезпечення і життєрадісність знаходяться у пропорційній залежності.

У другій групі студентів переважають вибір безпеки власної особистості, спрямованість на закон. Для таких студентів характерно: організованість і контроль у сімейних стосунках, що визначається, як умова забезпечення безпеки, мотив діяльності; для прийняття моральних орієнтирів в житті необхідний час, терплячість, воля і зовнішній контроль; мотиви матеріального забезпечення співвідносяться з підвищенням інтелектуального і професійного рівня, але пов'язані з униканням невдач; підвищений рівень особистісної тривожності; міжособистісні стосунки, цінність «любові» негативно пов'язані з підвищенням матеріального благополуччя і підвищенням матеріального статусу; вольова регуляція емоцій і потреб, терплячість знаходяться на низькому рівні; уникання невдач пов'язано з усіма аспектами життєвої активності, особливо з професійним самовизначенням і самореалізацією.

Досліджуючи детермінуючі чинники прийняття рішення старшокласниками в ситуації морального вибору, О. Богач виділяє дві складові прийняття рішення – смислову і процесуальну. До смислового контексту, науковець відносить готовність особистості зайняти свідому та відповідальну позицію під час її вирішення. Процесуальний контекст складається таких етапів, якб «знайомство» з ситуацією, сприймання і

розуміння умов ситуації, вироблення варіантів рішення, вибір рішення і усвідомлення наслідків вибору.

О. Богач звернула увагу на етап вироблення варіантів рішення, під час якого активізуються пошуки варіантів рішення та усвідомлення альтернатив вибору. Важливо, що під час проходження цієї фази, актуалізується певна система цінностей та смислових координат. На основі проведеного емпіричного дослідження смислових та процесуальних характеристик прийняття рішення в ситуаціях морального вибору у старшокласників, авторка встановила готовність старшокласників до розв'язання ціннісних протиріч. Старшокласники, які виявили ціннісно-смислово готовність до морального вибору обирали гуманістичні цінності, що супроводжувалось розумінням умов і проблем ситуації, усвідомленою аргументацією на основі моральних уявлень та світоглядних станів, урахуванням інтересів інших осіб. Результати дослідження продемонстрували, що для старшокласників не характерно уникання вибору, використання невизначених форми поведінки, перекладання відповідальності на інших людей.

Висновки. Аналізуючи результати теоретичного дослідження, зазначимо, що на сьогодні у психології прийняття рішення постає важливе питання про визначення чинників, умов, які сприяють прийняттю ефективного і оптимального рішення з множини наявних можливостей. Доведено, що прийняття рішення невід'ємно пов'язано з особистісними утвореннями особистості, які формуються при взаємодії індивіда із зовнішнім світом. Несформованість і нерозвиненість таких складових, як мотиваційна сфера, ціннісні орієнтації, моральна складова, які детермінують поведінку людини, негативно впливає на ефективність прийняття рішення. Особливо виділяється ситуація морального вибору, яка характеризується детермінантою моральних-ціннісних сенсів, прийняття

рішення відбувається на основі постановки моральної цілі, адекватного виконання морального рішення.

Доведено, що у сучасної молоді на високому рівні сформована готовність до прийняття моральних рішень, у основі яких переважає гуманістична ціль.

Список використаних джерел

1. Богач О. Психологічний аналіз другого етапу процесу прийняття рішення старшокласниками в ситуаціях морального вибору / О. Богач // Науковий журнал Психологічні перспективи. Спеціальний випуск «Становлення особистості як суб'єкта життєвого шляху». 2011. Т2. С. 12-20.
2. Войнова В. И. Психологические особенности процесса принятия решений студентами вузов / В. И. Войнова, Л. А. Костина, М. А. Сергеева, А. С. Кубекова // Мир науки, педагогика и психология. 2019. №2. Том 7. С. 1-7.
3. Евланов Л.Г. Теория и практика принятия решений. Редкол.: Е.М. Сергеев и др.. / Л. Г. Евланов // М.: «Экономика», 1984. 184 с.
4. Папшева Л. В. Личностные детерминанты процесса принятия решения в ситуации морально-нравственного выбора / Л. В. Папшева, Е. А. Грищенко // Ученые записки. Психология. Педагогика. 2010. Т3. №3 (11). С. 62-68.

Пелехата Т. В.

КОНСТРУКТИВНІ СТРАТЕГІЇ ПОВЕДІНКИ У ВИРІШЕННІ СІМЕЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Вступ. Сімейні конфлікти є однією з найпоширеніших форм конфліктів. За оцінками фахівців, у 80 – 85% сімей відбуваються конфлікти, а в інших 15 – 20% виникають сварки з різних приводів.

Незважаючи на видання значного числа робіт з даної проблеми, у вітчизняній науці проблема конструктивних стратегій поведінки під час вирішення сімейних конфліктів, як і раніше залишається мало вивченою, оскільки багато в чому змінюються причини, джерела виникнення, форми